

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

Developing a Guideline to Strengthen Ethical Leadership of School Administrators under the Roi-Et Primary Educational Service Area Office 1

ดวงพร อัดโน¹, โกวัฒน์ เทศบุตร²

Duangporn Attano¹, Kowat Tesaputa²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 2) พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครู จำนวน 442 คน และระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทาง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน และ 2) แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ประกอบด้วย 1) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับว่ามีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสูง เพื่อสร้างความตระหนัก 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารควบคู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, การพัฒนาแนวทาง, แนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

¹ Master Degree Program Student in Educational Administration, Faculty of Education, Roi-Et Rajabhat University

² Lecturer in Educational Administration Program, Faculty of Education, Roi-Et Rajabhat University

Abstract

This research aimed: 1) to investigate the existing situations and desirable situations of school administrator ethical leadership under the Roi-Et Primary Educational Service Area office 1; and 2) to develop a guideline to strengthen ethical leadership of school administrators under the Roi-Et Primary Educational Service Area office 1. Mixed methods research was employed with divided into two phases: the first phase was investigating existing situations and desirable situations of school administrator ethical leadership under the Roi-Et Primary Educational Service Area office 1. Samples used in this phase were 442 administrators and teachers. The second phase was developing a guideline to strengthen ethical leadership of school administrators and evaluated the propriety and possibility of guideline by 5 experts. The research instruments were five-rating scales questionnaire of existing and desirable situations, interview form, and guideline evaluation form. The statistics used were mean, standard deviation and priority needs index modification.

The research results were: 1) the existing situations of school administrator ethical leadership under Roi-Et Primary Educational Service Area office 1 in overall was at the high level. When each aspect was considered, it was found that each aspect was at a high level. While the desirable situations in overall and each aspect was at the highest level. 2) A guideline to strengthen ethical leadership of school administrators under Roi-Et Primary Educational Service Area office 1, consist of: 1) field trips and sharing ideas with outstanding leaders in ethical leadership to create awareness, 2) Workshop to provide knowledge and understanding on ethical leadership for school administrators, and 3) practicing on ethical leadership development in parallel with the school's administrators' performance.

Keywords: ethical leadership, guidelines development, guidelines to strengthen ethical leadership

บทนำ

พระบรมราชาไชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ความว่า “การจะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือให้เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ดี ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้ที่นั้น เสมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนที่ไปได้ประการ

เดียว ส่วนคุณธรรม ดังกล่าวแล้ว เป็นเสมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำทางให้รถยนต์ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ์ คือปลอดภัย บรรลุจุดประสงค์ ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารดำเนินการ ย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใดก็ตามขาดบุคคลผู้มีความรู้คุณธรรมความสุจริตแล้ว จะดำรงอยู่ไม่ได้เลย”(พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, พระบรมราชาไชวาท, 8 กรกฎาคม 2520) การจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรมในการบริหาร มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ผู้บริหารจะต้องช่วยพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวหน้า เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถ ด้านการบริหารจัดการ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เวลา มีบุคลิกภาพที่ดี และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่สามารถกระตุ้น จูงใจ เป็นแบบอย่าง ให้บุคคลอื่นเชื่อถือ ยอมรับ ทำให้เกิดความพยายามและแสดงความสามารถให้สูงขึ้น ในการทำงาน ให้บรรลุเป้า หมายร่วมกัน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหาร งานของผู้บริหารเป็นสิ่งที่ควบคู่ไป กับความรู้ ความสามารถ และความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) ผู้บริหารมืออาชีพต้องมีความฉลาดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) จึงจะสามารถยืนหยัดในโลกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วปัจจุบัน (สุรัตน์ ไชยชมภู, 2557: 1)

สังคมปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากความเสื่อมโทรมด้านจริยธรรมของสังคม ที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่าความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร การศึกษาน่าจะให้ทางออกที่ดีต่อปัญหาดัง กล่าว และผู้บริหารสถานศึกษาน่าจะเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรมต่อครู นักเรียน และบุคคลอื่นในสังคม จากผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาส่งผลให้สังคมไทยในยุคปัจจุบันจึงควรตระหนัก เห็นความสำคัญในเรื่องของ “จริยธรรม” อย่างมากและระดมสติให้มีการดำเนินกิจกรรมทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับองค์การและระดับประเทศ ประเทศไทยของเรามี ปัญหาในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำมาโดยตลอดผู้บริหารยังมีตำแหน่งสำคัญยิ่งจะต้องปฏิบัติงานให้ดีให้เกิด

ประสิทธิภาพสูงขึ้น ผู้บริหารที่ดีจะเป็นแบบ อย่างของผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว ยังจะต้องสร้างผู้สืบทอดที่ดีรวมทั้งส่งเสริมคนดีให้ได้รับผิดชอบปฏิบัติงาน และบริหารงานต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการบริหารการศึกษาในสถานศึกษา การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน (วิเชียร วิทย์อุดม, 2553: 47)

ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที สำคัญยิ่งในองค์กรการศึกษา เพราะหน้าที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาคือการมีจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical leadership) จึงมีความ สำคัญต่อทุก องค์กรและทุกแง่มุมของสังคมเพราะ ว่าพฤติกรรม ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีอิทธิพลทางตรงและทาง อ้อมต่อความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อ องค์กร โดยเฉพาะหากผู้นำองค์กรมีภาวะผู้นำเชิง จริยธรรมย่อมส่งผลด้านบวกต่อสมาชิกขององค์กร ผลโดย ทั่วไปคือเพิ่มความพึงพอใจในงานและความ ผูกพันต่อองค์กรที่มากขึ้น และอาจช่วยปรับปรุง การรับรู้ทางจริยธรรมโดยรวมของครู ผู้บริหาร สถานศึกษาที่มีพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักทำนองคลอง ธรรม จะถูกเชิดชูเกียรติ และเป็นผู้ทรง คุณค่าใน สังคม แต่ถ้าผู้บริหารคนใดมีพฤติกรรมตามอำเภอ ใจ ไม่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จะไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารทำงานลำบาก และไม่ได้รับความร่วมมือจากทีมงาน (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556: 5)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษา จึงมีความจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวต่อกระบวนการศึกษา และเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมแก่สังคม จะต้องแสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เป็นผู้บริหารมืออาชีพ และใช้ความมีภาวะผู้นำ ในการโน้มน้าวใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ชี้แจงสามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างจริงจังและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน หากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมแล้วย่อมได้รับความไว้วางใจและการสนับสนุนจากผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้บริหาร การทำงานก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างรวดเร็ว

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางเสริม

สร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 โดยมีประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 รวมทั้งสิ้น 1,746 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 194 คน และครูจำนวน 1,552 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 442 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 132 คน และครูจำนวน 310 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 42-44) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ (Without Replacement) และเมื่อได้ผู้บริหารโรงเรียนใดก็ใช้กลุ่มตัวอย่างครูโรงเรียนนั้นตามจำนวนที่เทียบสัดส่วนจำนวนครูแต่ละโรงเรียนกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างครูทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 ประกอบด้วย 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ ประกอบด้วยเพศ ประสบการณ์ทำงาน และสถานภาพตำแหน่ง ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถม ศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบ ของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ โดยค่าความ เชื่อมั่นของสภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.96 และสภาพ ที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.97 การวิเคราะห์ข้อมูล โดย การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางเสริม สร้าง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถม ศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 โดยการ วิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบ ปรับปรุง (Priority Needs Index Modification)

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาน ศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) จำนวน 2 คน เพื่อให้ได้วิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิง จริยธรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ขั้นที่ 3 การออกแบบแนวทางเสริม สร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถม ศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 โดยประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ ผสมกับที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มา ใช้ในการร่างแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิง จริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1

ขั้นที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้าง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถม ศึกษา

ร้อยเอ็ด เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์การแปลผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง อยู่ใน ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง อยู่ใน ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง อยู่ใน ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ใน ระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง อยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับสูงทุก ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำดังนี้ ความ ยุติธรรม ความเป็นพลเมืองดี ความเคารพและการ ยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจ ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ใน ระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไป หาต่ำดังนี้ ความเป็นพลเมืองดี ความเคารพและ การยอมรับนับถือ ความยุติธรรม ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบ ตามลำดับ ดังผลการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ	\bar{X}	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ
1. ความไว้วางใจ	3.72	.38	สูง	4.93	.28	สูงมาก
2. ความรับผิดชอบ	3.74	.54	สูง	4.92	.24	สูงมาก
3. ความเคารพและการยอมรับนับถือ	3.76	.57	สูง	4.95	.17	สูงมาก
4. ความยุติธรรม	3.90	.27	สูง	4.94	.25	สูงมาก
5. ความเป็นพลเมืองดี	3.82	.29	สูง	4.96	.22	สูงมาก
โดยรวม	3.80	.32	สูง	4.96	.22	สูงมาก

2. แนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมโดยการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแก่ผู้บริหารสถานศึกษา 3) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมควบคู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษาของผู้บริหาร ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน คือ 3.1) ด้านความไว้วางใจ โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกคนมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนโดยยึดบุคลากรในองค์กรเป็นหลัก ไม่โยนความผิดให้ผู้อื่นได้ บังคับบัญชา กำหนดแผนการเสริมสร้างวินัย คุณธรรมจริยธรรม และการปฏิบัติตามวัฒนธรรมขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อบุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียม ไม่แยกฝ่าย หรือให้ความสำคัญกับพวกพ้องของตนเอง และตระหนักถึงการรักษากฎเกณฑ์ในองค์กร โดยจะต้องยึดถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3.2) ด้านความรับผิดชอบ

โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารตระหนักในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา พัฒนาผู้บริหารให้เป็นบุคคลต้นแบบ ในด้านการบริหารจัดการที่ดีภายในองค์กร ในการปฏิบัติงานเมื่อกระทำผิดหลักการขององค์กร รู้จักการยอมรับผิดและขอโทษเสมอ และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้บริหาร ให้ความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายสูงสุด 3.3) ด้านความเคารพและการยอมรับนับถือ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้บริหารเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ขององค์กร เป็นแบบอย่างให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันโดยใช้ความประนีประนอม พึ่งพากันและกัน และส่งเสริมให้มีการเคารพในสิทธิหน้าที่ของแต่ละบุคคลไม่ก้าวร้าวอำนาจหน้าที่ของผู้อื่น 3.4) ด้านความยุติธรรม โดยส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียม ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมของบุคลากรในการติดตาม ตรวจสอบ การกระทำผิดระเบียบวินัยขององค์การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการแสดงความคิดเห็น โดยยึดหลักการประชาธิปไตยอย่างมีความเป็นกลาง เสริมสร้างให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของผลประโยชน์ขององค์การเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีเป้าหมายเป็นหลัก และรณรงค์ส่งเสริมบุคคลในองค์กรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการระดมความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องเพื่อการเสริมสร้างให้เกิดความรักความสามัคคีระหว่างเพื่อนร่วมงาน 3.5) ด้านความเป็นพลเมืองดี โดยสร้างจิตสำนึกที่ดี โดยการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุก ๆ คน ในการจัดกิจกรรมการมีจิตอาสาเต็มใจให้บริการและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ให้มีความเชี่ยวชาญ รอบรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น สร้างความตระหนักให้ทุกคนในองค์กรเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งในการเสริมสร้างวินัยและการเคารพกฎหมาย และส่งเสริมการใช้สิทธิตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อารังไว้ซึ่งสถาบันทั้งสาม คือ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขต 1

สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความยุติธรรม ความเป็นพลเมืองดี และความเคารพและการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจ ตามลำดับ ทั้งนี้ด้านความยุติธรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเนื่องจาก รัฐบาล หน่วยงานของรัฐรวมถึงสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการที่มีความเป็นธรรม เห็นได้จากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการเร่งปรับระบบการบริหารงานบุคคลมุ่งเน้นความถูกต้องเหมาะสม เป็นธรรมปราศจากคอร์รัปชัน ความยุติธรรมนั้นถือว่าเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญที่สุดของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น เป็นตัวควบคุมองค์ประกอบที่เหลือผู้บริหาร สถานศึกษาที่มีความยุติธรรมนั้นต้องแสดงออกซึ่งกระบวนการที่ได้มาด้วยความยุติธรรม การหาข้อมูลที่มีความเป็นกลาง เปิดเผยและไม่ลำเอียง มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศไว้เพื่อการตัดสินใจอย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในอนาคต มีเหตุผล ไม่มีอคติหรือความชอบส่วนตัวเข้ามาตัดตัดสินใจ และต้องรู้วิธีแก้ไขข้อผิดพลาดอย่างทันทีทันใด ไม่เอาเปรียบผู้อื่นหรือแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว สอดคล้องกับ Josephon Institute of Ethics (2009) กล่าวถึงผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความยุติธรรมว่าจะต้องมีการตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียง เล่นพรรคเล่นพวก หรือมีอคติและนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุเทพ ปาลสาร (2555) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านความยุติธรรม ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ 2) การตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง และ 3) การตัดสินใจด้วยความถูกต้อง

สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าโดย รวมอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน เรียง ลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นพลเมืองดี ด้านความเคารพ และการยอมรับนับถือ ด้านความยุติธรรม ด้านความไว้วางใจ และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ ทั้งนี้ ด้านความเป็นพลเมืองดีมีค่า เฉลี่ยมากที่สุด เพราะว่าในสภาวะการณ์ปัจจุบัน รัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมถึงสังกัดสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านความเป็นพลเมืองดีที่ประกอบด้วย พลเมืองดีเกี่ยวกับตนเอง พลเมืองดีเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองและพลเมืองดีเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง สอดคล้องกับแนวคิด (Hester, 2003: 175-177) กล่าวถึงความเป็นพลเมืองดีในหนังสือ Ethical leadership for school administrators and teachers ว่าผู้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะต้อง 1) ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่พลเมืองที่ดี คือ ทำสิ่งที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเชิงบริการ จะต้องเรียนรู้ถึงวิธีการนำด้วยการทำตามหรือการบริการผู้อื่นในฐานะผู้นำเชิงบริการ ผู้นำจะต้องสร้างสังคมบริการในสถานที่ทำงาน 2) จะต้องพิจารณาตนเอง ถึงการเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรม จะต้องอุทิศเวลาให้กับการพัฒนาด้านวิชาการและการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้กับนักเรียน และนักการศึกษาอื่น 3) เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ผู้นำต้องวางระเบียบการปกครอง โดยทำเป็นนโยบายและกฎหมายเพื่อการปฏิบัติและจะต้องนำด้วยการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการพัฒนา

2. แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของผู้ บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยการศึกษาดูงานและ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่ามีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสูง 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแก่ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย และ 3) การปฏิบัติการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมควบคู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษาของผู้บริหารกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนพบว่า มีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความไว้วางใจ ส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกคนมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนโดยยึดบุคลากรในองค์กรเป็นหลัก ไม่นโยนความผิดให้ผู้ใต้บังคับบัญชา กำหนดแผนการเสริมสร้างวินัย คุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตามวัฒนธรรม ขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารปฏิบัติตนต่อบุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียม ไม่แยกฝ่าย หรือให้ความสำคัญกับพวกพ้องของตนเอง และตระหนักถึงการรักษากฎเกณฑ์ในองค์กร โดยจะต้องยึดถือ ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 2) ความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้ผู้บริหารตระหนักในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา พัฒนาผู้บริหารให้เป็นบุคคลต้นแบบในด้านการบริหารจัดการที่ดีภายในองค์กร ในการปฏิบัติตนเมื่อกระทำผิดหลักการขององค์กร รู้จักการยอมรับผิดและขอโทษเสมอ และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้ บริหาร ให้เห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายสูงสุด 3) ความเคารพและการยอมรับนับถือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้บริหารเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ขององค์กร เป็นแบบอย่างให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันโดยใช้ความประนีประนอมพึ่งพากันและกัน และส่งเสริมให้มีการเคารพในสิทธิหน้าที่ของแต่ละบุคคลไม่ก้าวร้าวอำนาจหน้าที่ของผู้อื่น 4) ความยุติธรรม ส่งเสริม

ให้บุคลากรได้รับการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการติดตาม ตรวจสอบการกระทำผิดระเบียบวินัยขององค์การ จัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น หลักการประชาธิปไตย อย่างมีความเป็นกลาง เสริมสร้างให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของผลประโยชน์ขององค์การเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีเป้าหมายเป็นหลัก และรณรงค์ส่งเสริมบุคคลในองค์กรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการระดมความคิดอย่างต่อเนื่องเพื่อการเสริมสร้างให้เกิดความรัก ความสามัคคีระหว่างเพื่อนร่วมงาน 5) ความเป็นพลเมืองดี สร้างจิตสำนึกที่ดี โดยการส่งเสริมและพัฒนามูลค่าอย่างต่อเนืองด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุก ๆ คน ในการจัดกิจกรรมการมีจิตอาสาเต็มใจให้บริการและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญ รอบรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น สร้างความตระหนักให้ทุกคนในองค์กรเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งในการเสริมสร้างวินัยและการเคารพกฎหมาย และส่งเสริมการใช้สิทธิตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อารังไว้ซึ่งสถาบันทั้งสาม คือ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์สอดคล้องกับ คัจฉินันท์ แก้ววงศ์ศรี (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่างไปสู่การปฏิบัติมี 3 แนวทางได้แก่ 1) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบภาคี เครือข่ายการพัฒนาจริยธรรม 2) การปรับปรุงหลักสูตรด้านจริยธรรมโดยการบูรณาการเนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาโดยเน้น จริยธรรมด้าน

การเรียนการสอน จริยธรรมในการวิจัยตลอดจน จริยธรรมในการจัดโครงการ เพื่อ พัฒนาคณาจารย์ 3) การรณรงค์ให้ทุกคนเขามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาจริยธรรมอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความเหมาะสมในระดับมาก สำนักงานเขตพื้นที่ ประถมศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางไปปรับใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในหน่วยงานได้

1.2 ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารหน่วยงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ ประถมศึกษา โดยปรับปรุงองค์ประกอบในการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานนั้น ๆ

1.3 การวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้บริหารสถานศึกษา ควรเก็บข้อมูลพฤติกรรมจากการสังเกต (observation) หรือการสัมภาษณ์หรือสอบถามโดยตรงจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรง ถูกต้องและน่าเชื่อถือ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้นวัตกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาตัวชี้วัดแต่ละตัวแปรขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้แบบประเมินผลการปฏิบัติงานด้านจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้มาตรฐานครอบคลุมทุกมิติ

2.3 ควรทำการวิจัยและพัฒนาภาวะผู้นำ การนำ และสร้างองค์การเชิงจริยธรรมให้เกิดขึ้นใน
เชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างการ สถานศึกษาอย่างยั่งยืน
เปลี่ยนแปลงในการนำองค์การที่มุ่งสร้างจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2520). *พระบรมราโชวาท, พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วันที่ 8 กรกฎาคม 2520. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 มิถุนายน 2564, จาก http://www.royin.go.th/?page_id=590
- วิเชียร วิทยอุดม. (2553). *ภาวะผู้นำ Leadership*. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สุรัตน์ ไชยชมภู. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา*. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(2), 1-15.
- สุเทพ ปาลสาร. (2555). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2559*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564 เข้าถึงได้จาก http://www.secondary11.go.th/doc/plan/obec_policy_2559.pdf
- คัจฉินันท์ แก้ววงศ์ศรี. (2557). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของคณาจารย์มหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง.บทความวิจัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Hester, J.P. (2003). *Ethical Leadership for school administrators and teachers*. North Carolina: Mc Farland.
- Josephson Institute of Ethics. (2009). *Ethical leadership outcomes student leader learning outcomes (SLLO) project*. Retrieved May 8, 2021, from <http://silo.tamu.edu/rubrics>
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.